

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

zou ooit een interpretatie hebben gegeven waarvoor ze drie sessies nodig had (ze had de hele duiding zorgvuldig genoteerd)! Dit boek bevat wel erg veel ongelijksoortige elementen. De eenheid heeft alleen te maken met de persoon van de auteur. Dat is jammer, want ik houd wel van Casements niet-dogmatische opstelling ten opzichte van de psychoanalyse. Maar soms vind ik zijn openheid wat te ver gaan.

Literatuur

GEYSKENS, T. (2007). *Inleiding op Freud: drie verhandelingen over de theorie van de seksualiteit*. Lezing te Kortenberg op 6 november 2007.

Luisteren naar het bewuste

Bespreking van

Antonio Alberto Semi (2007). *The conscious in psychoanalysis*. Londen: The International Psychoanalytical Association. ISBN 978 1 905888 08 5, 124 pp., € 21,90

ELINE COPPENS

Psychoanalyse houdt zich bezig met het onbewuste, de ‘embodied psyche’. Hoe zou het bewuste als slechts één deel van de lichaam-geesteenheid ons dan kunnen interesseren? Het antwoord ligt in de vraag zelf. Interesse — in het onbewuste bijvoorbeeld — ontspringt namelijk uit het bewuste. *The conscious in psychoanalysis*, een Engelse vertaling uit het Italiaans, leest stroef en maakt de lezer niet enthousiast. Tijdens het lezen vroeg ik me vaak af of de zinnen in de Italiaanse taal natuurlijker zouden overkomen. Vele zinnen tellen te veel bijzinnen of zijn te ingewikkeld, door Freud gebruikte symbolen worden zonder uitleg als basisjargon gehanteerd (hoofd-

stuk 1), concepten worden niet eenduidig gebruikt (hoofdstuk 2). Niet zozeer de inhoud als wel het effect van het bewuste is het thema van dit boek. Semi beoogt een wetenschappelijke theorie over de werking van het bewuste op te bouwen op grond van de psychoanalyse als wetenschappelijke methode. Hij gebruikt daarbij als voornaamste bronnen Freuds *Ontwerp van een psychologie* uit 1895 en *Het Ik en het Es* uit 1923. Als derde bron gebruikt de auteur het bewuste associatieve discours van de patiënt. In de psychoanalyse worden we via het luisteren geconfronteerd met het effect van het bewuste. Onze interesse wordt gewekt door het verhaal van de patiënt, maar sommige dingen raken moeilijk opgelost in het verhaal. De auteur exploreert wat het bewuste al dan niet kenbaar maakt, hij noemt dit het effect van het bewuste. Scarfone vergelijkt de opzet van het boek — namelijk de exploratie van het bewuste — met Oedipus’ zoektocht naar het verborgene en naar innerlijke rust. Finale rust kon Oedipus niet vinden, zijn ‘blinde’ zoektocht bracht hem uiteindelijk de zelfaangedane blindheid. Zo kunnen we ook het bewustzijn slechts gedeeltelijk kennen, enkel via ons bewuste. Oordeel en denkprocessen veranderen datgene wat onze geest binnenkomt. Percepties die binnenkomen, worden eerst gefilterd en vervolgens verwerkt. Dit gebeurt volgens welbepaalde regels, onder andere de integratie met bewust of onbewust materiaal. Het bewuste wordt gedreven door zelfbehoud in de zoektocht naar coherentie en eenheid. Deze werking van het bewuste toont Semi aan via de analyse van stijlfiguren zoals litotes, hyperbool (hoofdstuk 3) en via de studie van de droom (hoofdstuk 5). In beide voorbeelden merkt men dat het bewuste blind is voor en op zoek lijkt naar een verloren subject. Semi’s conclusie over de werking van het bewuste benadrukt een paradox. Vreemd genoeg blijkt dat wat het bewuste wél bereikt, grotendeels door het onbewuste is geëlaboreerd of gecreëerd! Scarfone noemt dit het

tragische aspect van de oedipale conditie: we zullen nooit het bewuste doorgronden omdat het onbewuste zich niet zomaar laat kennen.

Tijdens het lezen van het boek voelen we ons blind als Oedipus, op zoek naar coherentie en interactie van ons denken met dat van de auteur. Wil de auteur ons de doodsheid die volgens hem eigen is aan de narcistische denkactiviteit van het bewuste laten voelen? Het boek lijkt gesloten, weinig toegankelijk. Maar het wekt ook een verlangen naar klaarheid en samenhang. Volgens Semi streeft het bewuste constant naar eenheid en coherentie. Om dit te bereiken is herhaling nodig. Zodra eenheid en coherentie bereikt worden, ontstaan plezier en ontlasting. Mijn frustratie ontstaat vooral door het geworstel met de veel te lange zinnen, onbegrijpelijke passages en voortdurende vergelijkingen uit de twee aangehaalde werken van Freud. De lezer wordt beloofd als hij de lezing van het tweede hoofdstuk van het boek, als een spartaanse worsteling, weet te doorstaan. Zo blijkt het derde hoofdstuk een interessante empirische toets van de tot dan opgebouwde theorie. De auteur analyseert er het gebruik van verschillende stijlfiguren. De talrijke klinische illustraties en de praktische relevantie maken het geheel interessanter en lichter. Hoofdstuk 4 is een theoretische uitweiding vanuit wetenschapsfilosofische hoek. Dit hoofdstuk lijkt er wat met de haren bij gesleept. In hoofdstuk 5 wordt de slaap als klinisch fenomeen benaderd op een heldere manier, een finale elaboratie van de opgebouwde theorie. *The conscious in psychoanalysis* vergt een doorwrochte studie en herhaalde lectuur. Een tweede lezing onthult al meer van dit meerlagig werk. Net zoals het bewuste volgens Semi via de herhaling tot meer coherentie komt, zal de lezer beloofd worden voor zijn noeste arbeid. Maar het blijft hard labeur.

Te veel zorg kan verstikkend werken

Bespreking van

Wendy Hollway (2006). *The capacity to care — Gender and ethical subjectivity*.

New York: Routledge.

ISBN 978 0 415 39967 8, 152 pp., £ 14,95

LILI PHILIPPE

In *The capacity to care* tracht de schrijfster na te gaan wat de gevolgen zijn van zorg die wél goed genoeg wordt gegeven. Wat betekent het voor de evolutie van de persoonlijkheid? Is dit anders voor meisjes dan voor jongens? Worden jongens betere vaders wanneer ze dezelfde primaire zorg als meisjes ontvangen? Hoe werken die intersubjectieve processen voor jongens, en voor meisjes?

Het lijkt erop dat de psychosociologe Wendy Hollway probeert vooral véél samen te brengen in dit boek. Ze noemt het zelf een 'dynamisch, psychologisch verslag, gesitueerd in relevante sociale contexten, geankerd in de levensgeschiedenis en geplaatst binnen de maatschappelijke evolutie'. Dit werk zou vier maal zoveel pagina's moeten tellen om al deze thema's inhoud te kunnen geven... en dan was het misschien ook aangenaam om te lezen. Nu niet. Te veel informatie, te veel analyse, te veel synthese. Als lezer heb je echt het gevoel door de bomen het bos — maar ook door het bos, de bomen — niet meer te zien. De inleiding begint met de bespreking van het *individualisme* van Kant en de *ethische verantwoordelijkheid voor de ander* van Levinas. Daarna beschrijft Hollway de kritiek hierop vanuit een aantal feministische theorieën.

De eerste feministische golf bekritiseerde de psychologie van de ontwikkeling van het morele redeneren als zijnde een 'manelijke filosofie van ethiek gebaseerd op